

O scrisoare pierdută¹.
Comedie în patru acte (1884)

PERSOANELE

ȘTEFAN TIPĂTESCU – prefectul județului
AGAMEMNON DANDANACHE – vechi luptător de la '48²
ZAHARIA TRAHANACHE – președintele Comitetului
permanent, Comitetului electoral, Comitetului școlar,
Comițiului agricol și al altor comitete și comiții
TACHE FARFURIDI – avocat, membru al acestor comitete și
comiții
IORDACHE BRÂNZOVENESCU – asemenea lui Tache
Farfuridi

¹ Capodopera lui Caragiale este una dintre cele mai definite piese ale sale, fără (mari) modificări de la o reprezentație la alta; istoria spectacolelor a consemnat diferite roluri episodice, uneori nonverbale, create de regizori, sau inovații textuale; dintre montările recente: bodyguardul lui Dandanache (Mircea Cornișteanu), songurile Adei Milea despre „îngerășii de pahar“ (ai poetului Ion Mureșan) din spectacolul lui Alexandru Darie, montarea lui Horațiu Mălăele, ce suprimă actul III – toate confirmă ideea de *work in progress*. Caragiale a avut, inițial, o mică intervenție: la premieră, „la adunarea electorală debuta, în mare vervă, Maria Ciucurescu [viitoare interpretă a lui Zoe], pe atunci elevă de conservator, într-un rol episodic de țigănuș vânzător de ziare, apariție suprimată ulterior“. (Ion Cazaban, 1985, p. 26) Același Cazaban consemnează și apariția pe scenă a cupletistului I.D. Ionescu (cu acordul autorului) la adunarea electorală din final. Nu s-a păstrat un manuscris; singurele comparații pot fi făcute cu varianta din revista *Convorbiri literare* (1885), față de edițiile de *Teatru*. „Amicului meu Petru Th. Missir“ este dedicația operei la publicarea în revistă, apoi „Dlui Petru Th. Missir“, în volum.

² În revistă: „D. Agamemnon Dandanache, vechi luptător de la '48“ – un domn într-o lume de canalii.

Teatru

NAE CAȚAVENCU – avocat, director-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaților”, prezident-fondator al Societății Enciclopedice-Cooperative „Aurora Economică Română”

IONESCU – institutor, colaborator la acel ziar și membru al acestei societăți

POPESCU – asemenea lui Ionescu

GHIȚĂ PRISTANDA – polițaiul orașului

UN CETĂȚEAN TURMENTAT

ZOE TRAHANACHE – soția celui de sus

UN FECIOR¹

ALEGĂTORI, CETĂȚENI, PUBLIC

În capitala unui județ de munte, în zilele noastre.

¹ Rolul unei singure replici, este adesea suprimat în diferite regii, în perioada 1884-1912 (cf. Cazaban, 1985, pp. 243-249).

ACTUL I

O anticameră bine mobilată. Ușă în fund cu două ferestre mari de laturi. La dreapta, în planul din fund o ușă, la stânga altă ușă, în planul din față. În stânga, planul întâi, canapea și un fotoliu.

Scena I

TIPĂTESCU, puțin agitat, se plimbă cu „Răcnetul Carpaților” în mână; e în haine de odaie; PRISTANDA, în picioare, mai spre ușă, stă rezemat în sabie

TIPĂTESCU (*terminând de citit o frază din jurnal*): „...Rușine pentru orașul nostru să tremure în fața unui om!... Rușine pentru guvernul vitreg, care dă unul din cele mai frumoase județe ale României pradă în ghearele unui vampir!...” (*Indignat.*) Eu vampir, 'ai?... Caraghioz!

PRISTANDA (*asemenea*): Curat caraghioz!... Pardon, să ierțați, coane Fănică, că întreb: bampir... ce-i aia, bampir?

TIPĂTESCU: Unul... unul care sugă sângele poporului... Eu sug sângele poporului!...

PRISTANDA: Dumneata sugă sângele poporului!... Aoleu!

TIPĂTESCU: Mișel!

PRISTANDA: Curat mișel!

TIPĂTESCU: Murdar!

PRISTANDA: Curat murdar!

TIPĂTESCU: Ei, nu s-alege!

PRISTANDA: Nu s-alege!

TIPĂTESCU: Cu toată dăscălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui... degeaba! Să-mi rază mie mustățile!

PRISTANDA: Și mie!

TIPĂTESCU: Dar în sfârșit, las-o asta! lasă-l să urle ca un câine!

PRISTANDA: Curat ca un câine!

TIPĂTESCU: Începuseși să-mi spui istoria de aseară. (*Șade.*)

Teatru

PRISTANDA: Cum vă spuneam, coane Fănică (*Se apropie.*), aseară ațipisem nițel după-masă, precum e misia noastră... că acuma dumneavoastră știți că bietul polițai n-are și el ceas de mâncare, de băutură, de culcare, de sculare, ca tot creștinul...

TIPĂTESCU: Firește...

PRISTANDA: Și la mine, coane Fănică, să trăiți! greu de tot... Ce să zici? Famelie mare, renumerație mică, după buget, coane Fănică. Încă d-aia nevastă-mea zice: „Mai roagă-te și tu de domnul prefectul să-ți mai mărească leafa, că te prăpădești de tot!...” Nouă copii, coane Fănică, să trăiți! nu mai puțin... Statul n-are idee de ce face omul acasă, ne cere numai datoria; dar de! nouă copii și optzeci de lei pe lună: famelie mare, renumerație mică, după buget.

TIPĂTESCU (*zâmbind*): Nu-i vorbă, după buget e mică, așa e... decât tu nu ești băiat prost; o mai cârpești, de ici, de colo; dacă nu curge, pică... Las' că știm noi!

PRISTANDA: Știți! Cum să nu știți, coane Fănică, să trăiți! tocma' dumneavoastră să nu știți!

TIPĂTESCU: Și nu-mi pare rău, dacă știi să faci lucrurile cuminte: mie-mi place să mă servească funcționarul cu tragere de inimă... Când e om de credință...

PRISTANDA: De credință, coane Fănică, să trăiți!

TIPĂTESCU: Nu mă uit dacă se folosește și el cu o para, două... mai ales un om cu o familie grea.

PRISTANDA: Nouă suflete, coane Fănică, nouă, și renumerație...

TIPĂTESCU: După buget!...

PRISTANDA: Mică, sărut mâna, coane Fănică.

TIPĂTESCU: Lasă, Ghiță, cu steagurile de alaltăieri ți-a ieșit bine; ai tras frumușel condeiul.

PRISTANDA (*uitându-se pe sine și râzând*): Curat condei! (*Luându-și numai decît seama, naiv.*) Adicăte, cum condei, coane Fănică?...

I.L. Caragiale

TIPĂTESCU: Contul jidanului s-a plătit la Comitet pe patru-zeci și patru de steaguri...

PRISTANDA (*naiv*): Da.

TIPĂTESCU: Ei?... s-a pus patruzeci și patru de steaguri?

PRISTANDA (*cu tărie*): S-a pus, coane Fănică, s-a pus... Poate unul-două să le fi dat vântul jos... da' s-a pus...

TIPĂTESCU: Patruzeci și patru?

PRISTANDA: Patruzeci și patru în cap, coane Fănică.

TIPĂTESCU (*râzând*): Nu umbla cu mofturi, Ghiță. Nu m-am plimbat eu la luminație în trăsură cu Zoe și cu nenea Zaharia în tot orașul? Tocmai ea, cum e glumeață, zice: „Ia să-i numărăm steagurile lui Ghiță...”

PRISTANDA (*mâhnit*): Îmi pare rău! Tocmai coana Joițica, tocmai dumneei, care del!... să ne așteptăm de la dumneei la o protecție...

TIPĂTESCU: Apoi, ea n-a zis-o cu răutate, a zis-o de glumă. Nu știe și nenea Zaharia și ea că ești omul nostru...

PRISTANDA: Al dumneavoastră, coane Fănică, și al coanii Joițichii, și al lui conul Zaharia... Ei, și le-ați numărat, coane Fănică?... Ei, așa e? patruzeci și patru...

TIPĂTESCU: Vreo paispe... cinspe.

PRISTANDA: Apoi să le numărăm, coane Fănică; să le numărăm: două la prefectură.

TIPĂTESCU: Două...

PRISTANDA: Două pe piața lui 11 Fevruarie...

TIPĂTESCU: Patru...

PRISTANDA (*căutând în gând*): Două la primărie...

TIPĂTESCU: Șase...

PRISTANDA (*același joc*): Unul la școala de băieți...

TIPĂTESCU: Șapte...

PRISTANDA: Unul... la școala de fete...

TIPĂTESCU: Opt...

PRISTANDA: Unul la spital...

TIPĂTESCU: Nouă...

PRISTANDA: Două... la catrindală, la Sf. Niculae...

TIPĂTESCU: Unsprezece.

Teatru

PRISTANDA: Două la prefectură... paispce...

TIPĂTESCU (*râzând*): Le-ai mai numărat pe ale de la prefectură.

PRISTANDA: Nu, coane Fănică, să trăiți! (*Continuă repede, pe nerăsuflăte.*) Două la primărie, optspce, patru la școli, douăzeci și patru, două la catrindală la Sf. Niculae, treizeci...

TIPĂTESCU (*râzând*): Le-ai mai numărat o dată pe toate astea și aduni rău...

PRISTANDA: Doamne păzește, coane Fănică, să trăiți, patruzeți și patru, în cap... patruzeci și patru... Cum zic, unul-două, poate vântul... ori cine știe...

TIPĂTESCU (*râzând*): Ghiță... apoi nu mă orbi de la obraz așa.

PRISTANDA (*schimbând deodată tonul, umilit și naiv*): Famelie mare... renumerație după buget mică...

TIPĂTESCU (*uitându-se la ceas*): Ia să lăsăm steagurile, Ghiță...

PRISTANDA: Curat să le lăsăm, coane Fănică.

TIPĂTESCU: Spune odată istoria de-aseară, că mă grăbesc.

PRISTANDA: Bine ziceți, coane Fănică. Aseară pe la zece și jumătate, mă duc acasă, îmbuc ceva și mă dau așa pe-o parte să ațipesc numai un minuțel, că eram prăpădit de ostenit de la foc. Nevasta zice, pardon: „Dezbracă-te, Ghiță, și te culcă.“ Eu, nu; eu, la datorie, coane Fănică, zi și noapte la datorie. Așa, mă scol cam pe la douăspce fără un sfert și, pardon, mă dezbrac de mondir, scoț chipiul, mă-mbrac țivilește și plec... la datorie, coane Fănică. Până să plec se făcuse vreo unul după douăspce. O iau prin dosul primăriei, și apuc pe maidan ca să ies la bariera „Unirii“. Când dau să trec maidanul, văz lumină la ferestrele de din dos ale lui d. Nae Cațavencu, și ferestrele vraște. Ulucile înalte... dacă te sui pe uluci, poți intra pe fereastră în casă. Eu, cu gândul la datorie, ce-mi dă în gând ideea? zic: Ia să mai ciupim noi ceva de la onorabilul, că nu strică... și binișor, ca o pisică, mă sui pe uluci și mă pui s-ascult: auzeam și vedeam cum v-auz și m-auziți, coane Fănică, știți, ca la teatru.

I.L. Caragiale

TIPĂTESCU (*interesându-se*): Ei, ce?

PRISTANDA: Jucaseră stos.

TIPĂTESCU: Cine era?

PRISTANDA: Cine să fie? dăscălimea: Ionescu, Popescu, popa Pripici...

TIPĂTESCU: Și popa?

PRISTANDA: Da, popa și d. Tăchiță, și Petcuș, și Zapisescu, toată gașca-n păr. Jocul era pe isprăvite... și fumărie de tutun... ieșea pe fereastră ca de la vapor. Mai juca popa și cu Petcuș. Ailalți ședeau de vorbă.

TIPĂTESCU: Și Cațavencu mă-njura?

PRISTANDA: Grozav, coane Fănică, pe guvern și pe dv. ... și-și număra voturile.

TIPĂTESCU: Dăscălimea, popa și moflujii.

PRISTANDA: Curat moflujii!

TIPĂTESCU: Las' că le dau eu voturi.

PRISTANDA: Da' să vedeți ce s-a-ntâmpat... coane Fănică.

Din vorbă-n vorbă, Cațavencu zice: „Mă prinz cu d-voastră că o să voteze cu noi cine cu gândul nu gândiți, unul pe care contează bampirul – și acolo, pardon, tot bampir vă zicea – pe care contează bampirul ca pe Dumnezeu... și când l-om avea pe ala, i-avem pe toți... Ia ascultați scrisoarea asta“... și scoate o scrisorică din portofel... „Ia ascultați...“ Diavolul de popă, n-are de lucru? se scoală repede de la joc și zice: „Să mă-ngropi, sufletul meu, Năică, nu citi... stăi, s-o ascult și eu... să-mi aprinz numai țigara...“ Și, coane Fănică, se scoală de la joc, aprinde chibritul, trage din țigară și vine să arunce chibritul aprins pe fereastră drept în ochii mei... Mă trag înapoi, alunec de pe uluci și caz pe maidan, peste un dobitoc, care pesemne trecea ori ședea lângă uluci. Dobitocul începe să strige, toți din casă sar năvală la fereastră; eu, cum căzusem, mă ridic degrabă, o iau pituliș pe lângă uluci și intru în curtea primăriei.

TIPĂTESCU (*interesându-se de povestire*): Ei!

Teatru

PRISTANDA: M-am mai întors eu, dar închiseseră ferestrele și lăsaseră perdelele.

TIPĂTESCU: Cine să fie? Ce scrisoare? Nu pricep... Ghiță, eu trebuie să mă duc la dejun, să nu fac pe nenea Zaharia și pe Zoe să m-aștepte. Ei nu dejunează fără mine, și nenea Zaharia nu iese înainte de dejun. Și mai ales cum e Zoe nerăbdătoare...

PRISTANDA: Ce-mi ordonați, coane Fănică?

TIPĂTESCU: Să-mi afli ce scrisoare e aia și de cine e vorba.

PRISTANDA: Ascult, coane Fănică.

TIPĂTESCU: Dacă s-ar putea să punem mâna și pe firul ăsta – nu doar că mi-e teamă de intrigile proaste ale lui Cațavencu, – dar n-ar fi rău să-l dezarmăm cu desăvârșire, și-apoi să-l lucrăm pe onorabilul!

PRISTANDA: Curat să-l lucrăm!

TIPĂTESCU: Stăi un minut, până să-mi schimb haina; ieșim împreună; am să-ți mai spun ceva.

PRISTANDA: Stau, coane Fănică.

Tipătescu iese în stânga.

Scena II

PRISTANDA (*singur*): Grea misie, misia de polițai... Și conul Fănică cu coana Joițica mai stau să-mi numere steagurile... Tot vorba bieteii neveste, zice: „Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămând...” Zic: Curat! De-o pildă, conul Fănică: Moșia, moșie; foncția, foncție; coana Joițica, coana Joițica: trai, neneaco, cu banii lui Trahanache... (*Luându-și seama.*) babachii... Da' eu, unde? famelie mare, remunerație după buget mică. (*Șade în fund, pe un scaun, la o parte.*)